

ТИПИ ТА СТРАТЕГІЇ АВТОРСЬКОЇ МОВНОЇ ГРИ У ПРОЦЕСІ КАУЗАЦІЇ КОНСТРУКЦІЙ ІЗ СИНТАКСИЧНОЮ СИНОНІМІЄЮ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ХХ-ГО СТОЛІТТЯ)

Лепетюха А. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У статті з'ясовано, що у процесі каузації людських моно- та поліпредикативних мовленнєвих інновацій із синтаксичною синонімією як прояву амбігуентності мови автор використовує три типи мовної гри: а) актуалізацію синонімічних розширених та кількісно рівнокомпонентних граматизованих конструкцій; б) реалізацію граматизованих та аграматизованих структур із недостатністю вираження; в) продукування типових та нетипових аграматизованих висловлень з метою полегшення або ускладнення інтерпретації інформації адресату. За рахунок зворотної реконструкції (мовлення → мова) моно- і полісинонімічних синтагм та моно- і поліпредикативних висловлень із моно- та полісинонімією виявлено та досліджено віртуальні (мовні) операції з трансформації первинної структури, у результаті яких формуються вторинні редуковані, розширені та кількісно рівнокомпонентні синонімічні конструкції з різним рівнем семантико-синтаксичної схожості в межах функціонально-семантичного макрополя, серед яких мовець обирає ко(н)текстуально адекватну преференціальну побудову згідно з певною комунікативною інтенцією.

«Альтернативний» лінгвістичний експеримент, що полягає у штучній заміні актуалізованої структури системними (мовними) синонімічними трансформами, дав змогу визначити ступінь ко(н)текстуальної пертинентності кожного члена синонімічного ряду та розкрити ідіостильові особливості аналізованих письменників. Доведено, що лінгвістичний експеримент може виявитися не вдалим у випадку недостатності вираження в інтра- та інтерко(н)текстах.

Ключові слова: авторська мовна гра, «альтернативний» лінгвістичний експеримент, мовленнєва інновація, пертинентність, синтаксична синонімія.

Lepetiukha A. V. Types and strategies of the author's linguistic game in the process of causation of constructions with syntactical synonymy (on the material of French fiction prose of the XX century). In this article it is found out that in the process of causation of ludic mono- and polypredicative discourse innovations with syntactical synonymy as a manifestation of the language's ambiguity the author uses three types of linguistic game: a) actualization of synonymic extended or quantitatively equally componental grammaticalized constructions; b) realization of grammaticalized and non-grammaticalized structures with insufficiency of expression; c) production of typical or atypical non-grammaticalized utterances aimed at facilitating or complicating the interpretation of information to the addressee. Using inverse reconstruction (discourse → language) of mono- and polysynonymic syntagmas and mono- and polypredicative utterances with mono- and polysynonymy virtual (linguistic) operations of transformation of primary structure are revealed, as a result of which secondary reduced, extended and quantitatively equally componental synonymic structures with different level of syntactical and semantic similarity within the borders of semantic-functional macrofield are formed among which the speaker chooses a co(n)textually adequate preferential construction according to his communicative intention. The "alternative" linguistic experiment which consists in artificial substitution of actualized structure by systemic (linguistic) synonymic transforms allows to determine the level of co(n)textual pertinence of each member of synonymic series and to reveal the idiosyncrasy peculiarities of analyzed writers. It is proved that the linguistic experiment can be unsuccessful in case of insufficiency of expression in the intra- and interco(n)texts.

Key words: "alternative" linguistic experiment, author's linguistic game, discourse innovation, pertinence, syntactical synonymy.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Питання обумовленості мовних змін та вибору автором тієї чи іншої віртуальної (мовної) структури є пов'язаним із взаємовідносинами між системою і нормою. Актуалізація ненормативних синтаксичних моделей є проявом амбігуентності мови. Із цього приводу Р. А. Будагов зазначає, що можливості тієї самої одиниці мови можуть опинитися поза всілякою системою і, як наслідок, нормою [5, 227]. Цей феномен пояснюється «законом зношення» (термін А. Фрея) [25, 11] мови, тобто стиранням експресив-

ності будь-якого мовного знака. При цьому потреба в експресивності, що зберігається, прагне поновити знак як із семантичного, так і з формального погляду; з огляду на це місце старих експресивних знаків посідають нові знаки. В. Б. Шкловський говорить про ефект «відсторонення», «розхитування старого смислу». Учений припускає, що, використовуючи слово у незвичайному значенні або змінюючи форму його вираження, мовець послабляє сполучувальні зв'язки цієї мовної одиниці та надає слову більшої автономії – аж до повного знищення певної валентності знака [27, 84].

М. М. Бахтін вказує на семіотичну бідність слова: «висловлене слово соромиться самого себе в єдиному світі того смислу, який потрібно було висловити» [3, 117]. О. С. Кубрякова також підкреслює, що коли мова стає звичаєм, костеніє, стереотипізується, вона перестає слугувати засобом адекватного вираження «внутрішнього світу людини», який є багатшим, ніж мова-норма [18, 146].

Отже, мовна структура базується на певних нормативах, що, з одного боку, полегшують процес формування і сприйняття мовних утворень, з іншого – не забезпечують повноцінного відображення внутрішніх, індивідуально-креативних когнітивних процесів побудови мовних знаків.

Аналіз асистемних феноменів, тобто так званих морфологічних, лексичних, синтаксичних тощо «помилки», що з'являються у процесі каузації (породження) мовно-мовленнєвого акту, дає змогу «розкрити якості, притаманні розуму, що лежать в основі людської розумової діяльності в таких її сферах, як вживання мови звичайним, вільним і творчим способом» [30, 7]. Ф. де Соссюр зазначає, що «помилки могли б виглядати як «індивідуальні висловлення», підкорені індивідуальним тенденціям» [32, 181]. На думку Ш. Баллі, «неправильності», помилки «повинні піддаватися систематичному і неупередженому дослідженню. Принаймні ті, що виникають постійно, <...> частіш за все породжуються глибинними тенденціями у мовленні в цілому або <...> відповідають потребі виразності» [29, 51–52].

Таким чином, поява помилок у синтаксичних структурах (зокрема у висловленнях із синтаксичною синонімією (далі – СС)) детермінується тими функціями, які вони повинні виконувати (більша виразність, економія, експлікація, ускладнення інтерпретації комунікативної інтенції автора тощо). О. В. Долгова виділяє два типи помилок у мовленнєвих інноваціях, що виникають на межі семантичного і метасемантичного (стилістичного) рівнів функціонування синтаксичних одиниць: а) помилки, яких припускаються люди, які недостатньо володіють правилами синтаксису; б) власне мовні, інгерентні передумови виникнення синтаксичної амбігуентності, тобто різноманітних видів «гри» з мовою для досягнення особливих експресивних ефектів при побудові мовлення [14, 12–13].

Асистемні феномени кваліфікуються багатьма вченими як «негативний мовний матеріал», або мовленнєві аномалії. Обґрунтовуючи можливість або неможливість того чи іншого висловлення, Л. В. Щерба оцінював його з позицій розуміння, визначаючи негативний матеріал як будь-яку мовленнєву реалізацію, «що не розуміється, або не відразу розуміється, або важко розуміється, а тому не досягає мети» [28, 275]. Аномалії, тобто висловлення, які суперечать «лінгвістичній інтуїції» [22, 35] реципієнта інформації (різні неправильності та помилки мовлення, вилучені з текстів або отримані експериментально), «порушують правила

семантичної граматики, роблячи ці правила явними» [7, 249]. Р. Лахманн також вважає, що «порушення ніколи не є руйнуванням мовних правил у розумінні їхнього заперечення: воно завжди відсилає до правил, виявляючи їх <...> саме в порушенні» [20, 260]. Б. М. Гаспаров стверджує, що традиційний, стереотипний шлях використання мови не завжди є найбільш ефективним. У зв'язку із цим випадки аномалії наявні у мовній грі, коли мовець, «зустрічаючись з іррегулярністю, відмовляється від принципу дотримання правил і створює мовну «надзвичайну подію», що найбільш адекватно відображає можливості мови» [11, 37]. Т. В. Булігіна та А. Д. Шмельов зазначають, що в науці відкриття нерідко починається з усвідомлення аномалії [6, 238], оскільки «... гра у порушення семантичних і прагматичних канонів має на меті проникнення у природу самого канону, а через нього і в природу речей» [2, 303]. Згідно з Л. Н. Фоміною, «саме навмисність й усвідомленість дозволяють відхилення від норми стати мовною грою» [24, 164].

Отже, одним із виразників асистемності мови як неодмінної умови еволюції мовної системи є мовна гра адресанта.

Реалізація комунікативного наміру автора та ко(н)текстуальна інтерпретація лінгвістичних феноменів за допомогою гри ґрунтуються на людичній функції мови. Ф. де Соссюр використовував гру в шахи з метою довести як подвійність мови (розташування фігур та процес гри), так і математичну природу розташування (корелятивні зв'язки). Мовознавець пояснював таке порівняння тим, що як гра, так і мова повністю залежать від установлених правил. З іншого боку, очевидно, що кожний шаховий хід здійснюється однією фігурою, яка може змінити всю гру. У мові так само зміна окремих елементів відображається на всій системі [31, 173]. В. Г. Гак визначає як універсальну стрижневу функцію мови людичну функцію – здатність мови до просторових, темпоральних і соціальних варіацій у результаті відходу від стереотипних установок [10, 335].

Асистемність та амбігуентність як показники людичної функції мови виявляються при породженні синонімічних конструкцій у процесі мовної гри адресанта в реалізації людичних граматизованих та типових (усталених у мовленні та неусталених у мові) і нетипових (неусталених у мові і мовленні) аграматизованих мовленнєвих інновацій. Відсутність у сучасних лінгвістичних студіях моделей і засобів інтерпретації та визначення ступеня ко(н)текстуальної пертинентності людичних моно- та полісинонімічних моно- та поліпредикативних висловлень адресатом повідомлення визначають **актуальність** цієї наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «мовна гра» увів у лінгвістику Л. Вітгенштейн, який вказував на те, що в мові «об'єкти містять у собі можливість усіх ситуацій» [9, 83]. На думку вченого, мова в цілому і конкретний

знак мови становлять «безформну, розпливчасту масу», межі якої є не визначеними, оскільки кожний знак включає до себе реальний й уявний світи. Мовна гра – це єдине ціле: мова і дія, з якою вона є переплетеною [там само, 124]. Для Я. Хінтикки в мовній грі основна роль належить суб'єкту, який у процесі пізнання є здатним обрати один із запропонованих шляхів або навіть створити свій власний підхід. Я. Хінтикка наголошує на активному характері людського пізнання, що ґрунтується на взаємодії суб'єкта з реальністю та становить своєрідну гру суб'єкта з природою [26, 59].

Прибічники функціонально-динамічної парадигми дослідження мови розуміють мовну гру як двоплановий процес, що виявляється в усвідомленому порушенні норм мовлення з урахуванням знання про закони вживання мовних одиниць [4, 278; 8, 270] та становить «кінцевий результат текстотворювального процесу побудови мовної форми мовцем» [16, 12]. Так, Н. Д. Арутюнова визначає мовну гру як «послідовність дій відхилення від норми, що бере свій початок від сприйняття світу, який поставляє дані для комунікації, проходить через сферу спілкування, відкладається у лексичній, словотвірній і синтаксичній семантиці і завершується у словесній творчості» [1, 8].

На думку В. А. Пищальникової, сутність мовної гри полягає в операційному механізмі лінгвокреативних перетворень операцій у дії, і цей механізм виявляє одну з універсальних якостей мови [21, 106]. Л. Н. Фоміна також визначає мовну гру як форму мовленнєвої діяльності людини, спосіб вираження особистості мовними засобами, у якому виявляється її індивідуальний стиль і в якому мовна особистість реалізує свої лінгвокреативні здібності [24, 6]. О. В. Журавльова вважає, що мовна гра – це «активне неконвенціональне використання індивідом моделей та структур мови» [15, 72], базоване на маніпуляції когнітивними моделями смислородження, яка відображає стабільний стан усієї системи мови [там само, 6], тобто вона представляє один зі шляхів самогенезису, саморозвитку мови за рахунок власних ресурсів [там само, 8]. Французький учений Е. Вінтер-Фромель для вивчення мовної гри використовує підхід лінгвістичного почуття, тобто лінгвістичної компетенції, що виявляється у мотивації та ремотивації лінгвістичних одиниць, з якими грають [33, 21].

У пізніших лінгвістичних дослідженнях мовна гра постає як «свідомий мовний експеримент, що має творчий початок та естетичну природу» [19, 5]. Згідно з Т. А. Грідіною, мовна гра – усвідомлений мовний експеримент (мовна неправильність, що допускається усвідомлено), який спирається на неканонічне використання мовних засобів з метою створення ігрових висловлень. При цьому мовець апелює до інтелектуального досвіду та здібностей слухача [12, 37]. Л. І. Сапогова трактує мовну гру як «процес, акт, факт використання людиною його мовної здібності як системи потен-

ціальних мовних представлень для експериментування з різними рівнями мови з метою виявлення у процесі гри їхніх неочікуваних можливостей, що дозволяють відчувати радісне захоплення феноменом мови, усвідомлення своєї влади над ним» [23, 216]. В. З. Санников вважає, що мовна гра «ґрунтується на знанні системи одиниць мови, норми їхнього використання і засобів творчої інтерпретації таких одиниць» [22, 15], та розглядає її як лінгвістичний експеримент, «усвідомлене маніпулювання мовою, побудоване якщо не аномальності, то принаймні на незвичності використання мовних засобів» [там само, 17].

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є виявлення та аналіз типів і стратегій авторської мовної гри у процесі каузації моно- та поліпредикативних мовленнєвих інновацій із СС та визначення особливостей авторського ідіостилу шляхом зворотної реконструкції (мовлення → мова) віртуальних трансформаційних процесів у межах функціонально-семантичного макрополя СС, відправною точкою якої є спостереження адресантом преференціальних опцій; та проведення «альтернативного» лінгвістичного експерименту (термін Л. В. Щерби) [28, 275], що полягає у штучній заміні актуалізованої структури віртуальними синонімічними трансформами з метою детермінації ступеня ко(н)текстуальної пертинентності кожного висловлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У пропонованій статті певні типи синонімічних конструкцій розглянуто як один із видів авторської мовної гри, що починається з процесу створення вторинних синтагм та пропозицій і вибору одного із людських синонімічних трансформів та закінчується актуалізацією преференціальної опції в певному ко(н)тексті.

У процесі породження людських висловлень із СС автор повідомлення використовує в різних обсягах узагальнену полісемію. З одного боку, багатозначні синонімічні конструкції реалізуються комунікантом для збагачення змісту висловлення за рахунок ко(н)текстуальних семантичних відтінків; з іншого – адресант актуалізує певні референти, що ускладнюють реципієнтові розуміння поданої інформації. У такому разі для правильної інтерпретації полісемії адресатом залучаються додаткові ко(н)текстуальні фактори.

Мовна гра адресанта виявляється у продукуванні синонімічних розширених або кількісно рівнокомпонентних (термін автора) граматизованих конструкцій, граматизованих та аграматизованих структур із «недостатністю вираження» (термін А. Фрея), тобто висловлень, «що не відповідають заданій функції (ясності, експресивності тощо)» [25, 17], та типових і нетипових аграматизованих моно- та поліпредикативних моно- та полісинонімічних висловлень з метою полегшення або ускладнення інтерпретації адресатом авторської комунікативної інтенції.

Представимо схематично типологію авторської мовної гри у процесі каузації синтаксичних синонімів:

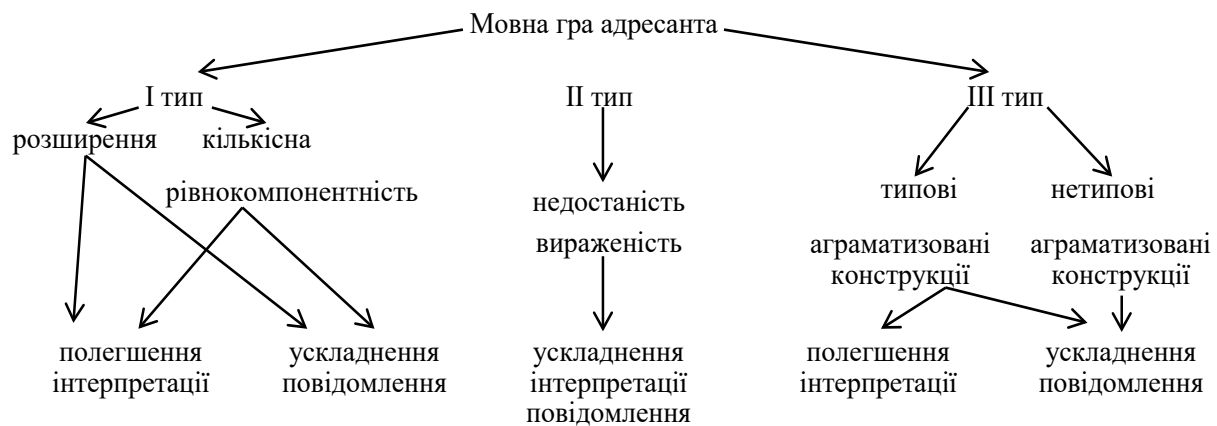

Рис. 1. Типи авторської мовної гри у процесі породження СС

При використанні стратегії полегшення інтерпретації синонімічної мовленнєвої інновації (розширених та кількісно рівнокомпонентних граматизованих та типових аграматизованих МПВ і ППВ) автор прагне до «універсалізації понять, стереотипності викладу» [17, 44] з метою максимально наблизити розуміння читача / слухача до тих смислів, які він вкладає у преференціальну опцію, тобто допомогти адресату розпізнати його комунікативний намір і визначити ступінь пертинентності висловлення в певному ко(н)тексті. З іншого боку, стратегія ускладнення інтерпретації актуалізованих побудов спрямовує діяльність реципієнта інформації на «відновлення унікальної авторської програми, зближуючи розуміння читача з його власним розумінням» [там само, 41].

Проілюструємо виділені типи мовної гри та авторські стратегії конкретними прикладами висловлень із СС:

(1) *Ce récit, j'aurais voulu le faire en termes plus simples encore* (4, 199)

Наведена граматизована, розширена анафоричним займенником (*le*) мовленнєва інновація становить приклад першого типу авторської мовної гри зі стратегією ускладнення інтерпретації повідомлення і розпізнавання комунікативної інтенції письменника, оскільки зворотнореконструйована первинна структура аналізованого синонімічного трансформу (*j'aurais voulu faire ce récit en termes plus simples encore*) видається при поверхневому спостереженні адресатом цілком пертинентною в такому ко(н)тексті:

– *Mais pourquoi ce récit, me demanda Nathanaël, dans un livre que tu consacres à la joie ?*

– *Ce récit, j'aurais voulu le faire en termes plus simples encore. (J'aurais voulu faire ce récit en termes plus simples encore).*

«Альтернативний» лінгвістичний експеримент дає змогу довести, що ко(н)текстуальну адекватність актуалізованої структури зумовлено ідіостильовими особливостями творчості А. Жіда, який надає перевагу розширеним синонімічним висловленням; з іншого боку, ініціальне емфатичне виділення

референта *ce récit* (ця розповідь) пояснює його значущість для автора, яку він бажає передати читачеві через повторне введення до висловлення того самого референта в прономінальній формі (*ce récit = le*).

(2) *Simon n'est pas homme à se laisser faire* (5, 137)

Цитований приклад кількісно рівнокомпонентного висловлення становить граматизовану структуру, актуалізовану відповідно до стратегії полегшення адресатові розпізнавання авторського комунікативного наміру. Віртуальний синонімічний ряд цієї мовленнєвої інновації виглядає так: *Simon n'est pas homme qui se laisse faire* (первинна пропозиція) → *Simon n'est pas homme à se laisser faire* (адекватна структура). У пре- та посттекстах автор актуалізує складнопідрядні висловлення з відносними займенниками *que / qui*. Пертинентність преференціальної опції можливо пояснити двома причинами: а) синтаксичне «розвантаження» інтерфрастичного (дистатнтного) ко(н)тексту; б) загальна тенденція до економії, що спостерігається в сучасній французькій художній прозі і яка виявляється в аналізованому прикладі на рівні лексем (*qui* → *à*):

On veut lui arracher le prisonnier qu'il protège. Simon n'est pas homme à se laisser faire (qui se laisse faire). S'il a été nommé maire, il le doit à son sérieux, à sa vigueur aussi qui lui a toujours permis d'affirmer son autorité. Ceux qui sont à portée de ses poings en connaissent aussitôt la dureté.

(3) *Vite imaginer* (1, 24)

Поданий приклад еліптичного інфінітивного монопредикативного висловлення є елементом мовної гри адресанта другого типу зі стратегією ускладнити інтерпретацію повідомлення через недостатність вираження:

Un autre imaginant le tout pour se tenir compagnie. Dans le même noir que sa créature ou dans un autre. Vite imaginer.

Як бачимо, у первинній структурі можуть міститися ко(н)текстуально не виражені актанти та предикати: *il faut / on doit / je dois / il doit vite imaginer* або вона може бути представленою іншим номінально-предикатним сполученням. Таким чином, недо-

статність вираження в інтра- та інтерфрастичному ко(н)текстах унеможлиблює розпізнавання адресатом авторської комунікативної інтенції та правильну інтерпретацію інформації, а отже, призводить до провалу «альтернативного» лінгвістичного експерименту.

(4) *J'étais une huître peinarde dans son confort hermétiquement clos, et tout d'un coup, voilà-t-y qu'Alice me cueillait, m'ouvrait la gueule et m'aspergeait de citron* (2, 81)

Приклад (4) становить типову аграматизовану полісинонімічну поліпредикативну конструкцію з подвійним розширенням: презентативом *voilà que* та особовим займенником *у* – скороченим у просторіччі фонетично помилковим варіантом займенника *il* (порівняймо: (5) *Ne voilà-t-il pas maintenant que l'envie s'emparait d'elle de faire un éclat?* (3, 114)) на рівні одного з підрядних висловлень: *voilà-t-y qu'Alice me cueillait...* Первинна структура зазнає подвійної трансформації в межах одного функціонально-семантичного макрополя: *Alice me cueillait* → *Voilà qu'Alice me cueillait* – розширення нефокалізуючим презентативом, тобто виділювачем усього висловлення, що не специфікує окремого референта (приблизна структура) → *Voilà-t-y qu'Alice me cueillait* (розширення прономінальним компонентом з інверсією презентатива) (ко(н)текстуально адекватна структура). Актуалізація інверсивної подвійно розширеної мовленнєвої інновації ускладнює адресату інтерпретацію повідомлення, оскільки первинна пропозиція характеризується семантичним значенням констатації факту, тоді як обидва трансформи є конклюдивними синонімічними конструкціями, що відповідають авторському задуму побудови розповіді. При цьому приблизна структура є синтаксично спрощеною відносно адекватної, отже, більш легкою для розуміння реципієнтом інформації. Тільки посттекст, у якому реалізується інверсивне поліпредикативне висловлення з медіальною елімінацією прислівника *pas*, дозволяє адресату розкрити ідіостильові особливості Ф. Бегбедера і, таким чином, обґрунтувати ко(н)текстуальну пертинентність складних інверсивних конструкцій:

J'étais une huître peinarde dans son confort hermétiquement clos, et tout d'un coup, voilà-t-y qu'Alice me cueillait, m'ouvrait la gueule et m'aspergeait de citron.

– *Seigneur, ne cessais-je de me répéter, faites que cette fille aime son mari, parce que sinon, je suis dans la merde!*

(6) *Folie ! exclamé-je* (6, 32)

Наведена мовленнєва інновація становить подвійно звужену в межах кількох функціонально-семантичних макрополів полісинонімічну структуру. Ініціальна номінальна еліптична конструкція (з імплікацією екзистенційного звороту *c'est*) належить до жодного з виокремлених типів автор-

ської мовної гри з актуалізації синонімічних побудов, оскільки вона становить редуковану грама-тизовану преференціальну опцію, що відображає загальну літературну тенденцію до економії мовних засобів.

Як зазначає Е. Вінтер-Фромель, не всі «лінгвістичні інновації є людичними, але імплікують схожі процеси (ре)мотивації» [33, 21]. Функціонально-семантичне макрополе першої, нелюдичної структури містить такі мікрополя: *c'est une folie* (первинна пропозиція) → *folie* (адекватна структура). Друга, аграматизована синтагма *exclamé-je* імплікує вторинну референціацію у вигляді займенника (*me*), що порушує мовну норму (мовленнєвою аномалією), оскільки дієслівний компонент є незворотним предикатом, який не вживається у непрономінальній формі. Синонімічний ряд другої преференціальної опції такий: *je m'exclame* (первинна структура) → *m'exclamé-je* (близька структура) → *exclamé-je* (адекватна структура). Інверсування першого трансформи пояснюється відсутністю у французькій мові інверсивної форми для першої особи однини дієслів першої групи, яка замінюється носіями мови на дієприкметник минулого часу. Актуалізація аграматизованої побудови, що ускладнює інтерпретацію повідомлення та розпізнавання авторської інтенції, – це одна з відмінних рис ідіостилу Сан-Антоніо. У посттексті наявна велика кількість типових та нетипових аграматизованих структур:

Qu'à cet instant solennel et épiscopal, v'là-t-il pas le con de setter irlandais ...

Que cette fois : dans le cul la balayette, mon Tonio, t'es feinté de première. (...) Elle entre, je lourde.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, мовна гра становить універсальний феномен, «особливу форму лінгвокреативного мислення, багатофакторний процес численної інтерпретації знаків, що виявляє їхній асоціативний потенціал у системі мови і свідомості конкретних індивідів» [13, 51], здатність мовців до специфічного використання усталеного лінгвістичного коду розширенням, звуженням, актуалізацією людичних кількісно рівнокомпонентних структур – залежно від комунікативної інтенції та особливостей ідіостилу – та до тлумачення мовленнєвих інновацій за рахунок зворотної реконструкції системних трансформаційних процесів і визначення ступеня пертинентності всіх членів віртуального синонімічного ряду в поданому ко(н)тексті. Інакше кажучи, до мовної гри залучаються мовець та реципієнт інформації з різними ігровими стратегіями та ролями.

Перспективним вважаємо дослідження типів та стратегій мовної гри адресата з метою правильної інтерпретації людичних синонімічних структур та розпізнавання авторського комунікативного наміру читачем / слухачем шляхом його залучення до «ігрового поля»: мова ← адресат ↔ адресант.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Аномалии и язык / Н. Д. Арутюнова // Вопросы языкознания. – 1987. – № 3. – С. 3–19.
2. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 495 с.
4. Брайнина Т. Д. Языковая игра в произведениях Саши Соколова / Т. Д. Брайнина // Язык как творчество. – М. : Наука, 1996. – С. 276–283.
5. Будагов Р. А. Сходства и несходства между родственными языками / Р. А. Будагов. – М. : Добросвет, 2004. – 280 с.
6. Булыгина Т. В. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики) / Т. В. Булыгина, А. Д. Шмелёв. – М. : Языки русской культуры, 1997. – 576 с.
7. Вежбицка А. Семантические примитивы : Введение / Анна Вежбицка // Семиотика. – М. : Радуга, 1983. – С. 225–252.
8. Виноградова В. Н. Словотворчество В. Набокова / В. Н. Виноградова // Язык как творчество. – М. : Наука, 1996. – С. 267–276.
9. Витгенштейн Л. Философские исследования / Людвиг Витгенштейн // Философские работы. – М. : Гнозис, 1994. – Ч. 1. – 612 с.
10. Гак В. Г. Языковые преобразования / В. Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 763 с.
11. Гаспаров Б. М. Язык. Память. Образ / Б. М. Гаспаров. – М. : Новое литературное обозрение, 1996. – 350 с.
12. Гридина Т. А. Языковая игра : стереотип и творчество / Т. А. Гридина. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 1996. – 214 с.
13. Гридина Т. А. Произвольная мотивация как механизм языковой игры / Т. А. Гридина // Известия Уральского университета. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 2000. – № 17. – С. 51–56.
14. Долгова О. В. Синтаксис как наука о построении речи / О. В. Долгова. – М. : Высшая шк., 1980. – 191 с.
15. Журавлёва О. В. Когнитивные модели языковой игры (на материале заголовков русских и английских публицистических изданий) : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Олеся Владимировна Журавлёва. – Барнаул, 2002. – 207 с.
16. Кибрик А. Е. Моделирование языковой деятельности в интеллектуальных системах / А. Е. Кибрик, А. С. Нариньям. – М. : Наука, 1987. – 335 с.
17. Кловак Е. В. Типичные авторские модели как реализация универсального и индивидуального в идиостиле : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Елена Владимировна Кловак. – Тверь, 2015. – 155 с.
18. Кубрякова Е. С. Язык пространства и пространство языка. К постановке проблемы / Е. С. Кубрякова. – М. : Изд. АН, 1997. – 85 с.
19. Лаврик Э. П. Семантическое согласование как средство создания языковой игры / Э. П. Лаврик // Вестник Ставропольск. гос. ун-та. – 2011. – № 76. – С. 5–12.
20. Лахманн Р. Демонтаж красноречия : Риторическая традиция и понятие эстетического / Рената Лахманн. – Спб. : Академический проект, 2001. – 368 с.
21. Пищальникова В. А. Языковая игра как лингвистическое явление / В. А. Пищальникова // Языковое бытие человека и этноса : психолингвистический и когнитивный аспекты. – Барнаул : Изд-во АГУ, 2000. – Вып. 2. – С. 105–116.
22. Санников В. З. Русский синтаксис в семантико-прагматическом пространстве / В. З. Санников. – М. : Языки славянских культур, 2008. – 624 с.
23. Сапогова Л. И. Механизмы языковой игры и их роль в создании комического / Л. И. Сапогова // Известия ТулГУ. Сер. Психология. – Тула : ТГУ, 2003. – Вып. 3. – С. 224–236.
24. Фомина М. И. Современный русский язык : лексикология / М. И. Фомина. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 319 с.
25. Фрей А. Грамматика ошибок / Анри Фрей ; [пер. с фр.]. – М. : КомКнига, 2006. – 304 с.
26. Хинтиikka Я. Логико-эпистемологические исследования / Яакко Хинтиikka. – М. : Прогресс, 1980. – 447 с.
27. Шкловский В. Б. О теории прозы / В. Б. Шкловский. – М. : Советский писатель, 1983. – 383 с.
28. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 432 с.
29. Bally Ch. Le langage et la vie / Charles Bally. – P. : Payot, 1926. – 238 p.
30. Chomsky N. Language and mind / Noam Chomsky. – New York : Harcourt, Brace, Jovanovich, 1972. – 194 p.
31. Mejia C. La linguistique diachronique : le projet saussurien / Claudia Mejia. – Genève : Librairie Droz, 1998. – 768 p.
32. Saussure F. de Cours de linguistique générale / Ferdinand de Saussure. – P. : Payot, 1986. – 331 p.
33. Winter-Froemel E. Enjeux du jeu de mots : Perspectives linguistiques et littéraires / Esme Winter-Froemel, Angelika Zirker. – Berlin, München & Boston : De Gruyter, 2015. – P. 283–339.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Beckett S. Compagnie / Samuel Beckett. – P. : Éditions de Minuit, 1980. – 24 p.
2. Beigbeder F. L'amour dure trois ans / Fraderic Beigbeder. – P. : Grasset, 1997. – 195 p.
3. Benoît P. Les compagnons d'Ulysse / Pierre Benoît. – P. : Albin Michel, 1987. – 256 p.
4. Gide A. Les nourritures terrestres / Andre Gide. – P. : Éditions Gallimard, 1971. – 256 p.
5. Noli J. La marée de l'ombre / Jean Noli. – P. : Plon, 1985. – 160 p.
6. San-Antonio Bouge ton pied que je voie la mer / San-Antonio. – P. : Éditions Fleuve noir, 1982. – 224 p.